

Eugenia Iovescu

Este foarte greu să identifici personalitățile feminine din Almăj; deși au avut acces în sistemul de învățământ de prin anul 1800, regimul de graniță, dar și statutul social al femeilor, inclusiv schimbarea numelui prin căsătorie, face deosebit de dificilă urmărirea traiectoriei acestora.

Pe undeva, pot să mă consider norocos că am găsit întâmplător, ceva date despre o almăjană de excepție, care s-a dovedit extrem de activă în viața socială românească de la începutul secolului XX. Este vorba de Eugenia Iovescu, căsătorită Tordășianu.

Eugenia Iovescu s-a născut la Bozovici, în anul 1872, într-o familie de grăniceri; nu am întâlnit nici o informație care să spună dacă era rudă cu generalul Ion Iovescu (1851-1915) și el născut la Bozovici într-o familie de grăniceri¹.

După studiile începute în satul natal și continuate în preparandiile² din orașele Raab (Austria), Győr și Pesta (Ungaria), obține diplomele de absolvire cu examen în care i se recunosc ca și competențe: „științe naturale și matematici, gimnastică și lucru de mână femeiesc”, precum și cunoașterea limbii materne, a maghiarei și a germanei.

După absolvire, în anul 1895, vine la Sibiu unde se înscrie inițial la concursul de învățătoare ordinară la Școala Civilă de Fete a Asociațiunii (ASTRA - Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român) din Sibiu, unde este admisă în unanimitate³, dar imediat

demisionează (din cauza unor informații care s-au dovedit inexacte), pentru a se reînscrive la concursul pentru ocuparea funcției de învățătoare provizorie la Școala Civilă de Fete a Asociațiunii (ASTRA) din Sibiu, reușind și de această dată cu 5 voturi pentru și 4 voturi împotriva⁴. În anul următor, 1896 devine învățătoare titulară și va profesa la școala respectivă timp de 23 de ani, unde și-a depus munca sa cu energie, cu înțelegere și dragoste pentru „plămădirea sufletelor curat românești, care trebuiau luminate și ținute veșnic treze pentru datoriile cerute de vremurile noi”⁵.

Ca activitate publicistică semnalăm lucrarea „Importanța științelor naturale în raport cu educațiunea femeii”, publicată de Eugenia Iovescu în „Programa Școalei Civile de Fete” din Sibiu⁶.

Aflăm că pentru anul școlar 1899-1900, Eugenia Iovescu predă Limba maghiară la școala respectivă⁷.

¹ VIAȚA ILUSTRATĂ, Anul V, Cluj, Februarie 1938, Nr. 2

² Preparandie - Școală pentru pregătirea învățătorilor

³ Transilvania, Nr.10, Sibiu, 15 Octombrie 1895, Anul XXVI

⁴ Transilvania, Nr.11, Sibiu, 15 Noiembrie 1895, Anul XXVI; a fost o dispută asupra votului, vezi și Unirea-foaie bisericească-politică, Anul V, Blaj, 28 Septembrie 1896, Numărul 39 și Unirea, Anul V, Blaj, 2 Noiembrie 1896. Numărul 44

⁵ Ibidem, Viața Ilustrată

⁶ Familia, Anul XXXII, Oradea Mare, 16/28 Iunie, 1896, Nr. 24

⁷ Transilvania, Nr.IX, Sibiu, Noiembrie 1899, Anul XXX

Cu toate acestea rămâne implicată în problemele cu care se confruntau românii și desfășoară o serie de activități în cadrul ASTRA și a altor organizații proromânești.

În anul 1906 se căsătorește cu președintele Reuniunii meseriașilor/sodolilor (sodol=calfă) români din Sibiu, Victor Tordășianu⁸, cu care va avea o fetiță. După căsătorie, împreună cu soțul ei, Victor Tordășianu, înființează și gestionează „Fondul pentru înzestrarea fetelor sărace”.⁹

În afara activității didactice participă cu însuflețire și la alte acțiuni; astfel, în programul „Profesorii sibieni - luminători ai meseriașilor” a ținut o conferință la ședința literară lunară ale Reuniunii sodalilor din Sibiu¹⁰, iar în anul 1909, referindu-se la aniversarea a 20 a de la moartea poetului M. Eminescu, arata cum „societățile noastre culturale și ziaristica noastră ține să facă vrednică pomenire de aceasta tristă aniversare. Reuniunea meseriașilor noștri sibieni, zice doamna Tordășianu, care vrednică s-a făcut de stima, de iubirea și de recunoștința, ce oamenii noștri de bine i-o arată zi de zi, și care ia parte activă la toate manifestațiunile din viața noastră culturală, s-ar face nedemnă, dacă din analele ei ar lipsi comemorarea aniversării a 20-a a morții lui Eminescu. Comunicându-ne câteva date din viața zbuciumată a poetului, pe acestea le întregeste prin citirea lucrării lui I. L. Caragiale intitulată «In Nirvana». Dintre poeziile frumoase ale lui Eminescu ne citește cu mult simț poezia «Luceafarul»”¹¹.

Dar profesoara Eugenia Tordășianu nu neglijează nici activitatea didactică; aflăm că a tradus din maghiară în română „Aritmetica” pentru clasa I¹², intenționa să scrie „Aritmetica” pentru clasa a II-a¹³ și era propusă coautoare la un manual de „Geometrie”¹⁴.

În timpul primului război mondial, se implică într-o serie de acțiuni; astfel, în anul 1916, „Eugenia Tordășianu, profesoară la școala civilă de fete a „Asociațiunii”, a avut ideea ingenioasă și fericită de a pune la contribuțiune în serviciul orfelinatului și pe micii copilași, băieți și fetițe, cu vârsta între 6 - 10 ani, cu care va da în teatrul orășenesc o producțiune publică în timpul cel mai apropiat... Doamna Tordășianu este neobosită, conducând cu mult zel de câteva săptămâni probele de gimnastică, de jocuri, de cântări, declamațiuni etc. cu mica dar voinică trupă de copilași, cam 25—30 la număr”¹⁵. Acțiunea aceasta se dovedește a fi un succes așa cum consemnează presa vremii¹⁶: „D-na prof. Eugenia Tordășianu având în vedere, că la noi din cauza împrejurărilor maștere se arată prea puțin interes față de educațiunea fizică a copiilor noștri, a luat hotărârărea, nu se poate mai fericită, de a face un început în această privință. Începutul acesta va fi cu atât mai marcant, cu cât d-sa a avut în vedere un al doilea scop și mai înalt, care preocupă și trebuie să preocupe în zilele acestea grele întreaga noastră viață românească din Ardeal și Ungaria: contribuirea tuturor claselor noastre sociale la ridicarea falnică a orfelinatului românesc din Sibiu ... În scopul succesului reprezentăției d-na Tordășianu a instruit 26 (de) copilași (băieți și fetițe) în gimnastică, declamațiuni, cântece și jocuri”.

---

⁸ BUNUL ECONOM, Anul VII, Orăștie (Szászváros), 8 Iulie n. 1906, Nr. 26

⁹ Țara noastră, Anul III, Sibiu, 4/17 Octombrie 1909, Nr. 40

¹⁰ Unirea Anul XVIII Blaj, 6 Decembrie 1908 Numărul 48

¹¹ Tribuna, Anul XIII, Arad, Vineri, 17/30 Iulie 1909, Nr. 154

¹² Transilvania, Nr.4 Jubiliar, Sibiu, Iulie-August 1911

¹³ Transilvania, Nr.3, Sibiu, Mai-Iunie 1913

¹⁴ Transilvania, Nr.7-9, Sibiu, 1 Septembrie 1914, Anul XLV

¹⁵ Biserica și Școala, Anul XL, Arad, 10/23 Aprilie 1916, Nr. 15

¹⁶ Biserica și Școala, Anul XL, Arad, 14 Mai 1916. Nr. 17-18.

Terminarea primului război mondial, posibilitatea îndreptățită de afirmare a spiritului românesc, nu putea să o țină deoparte pe profesoara Eugenia Tordășianu; astfel, aflăm că la 12 Noiembrie 1918, s-a ținut la Sibiu „Adunarea femeilor române din Sibiu”¹⁷. La adunarea la care au participat circa 500 de femei române, Eugenia Tordășianu a prezentat un proiect de manifest care a stârnit „puternice valuri de însuflețire”. Manifestul, deosebit de plin de patos dar și plin de bună cuviință, deosebit de actual și astăzi, sub forma unui îndemn, a fost următorul:

„Dragi surori!

În trecutul furtunos al neamului nostru, femeia, alături de bărbat, și-a luat cu credință neclintită și cu adevărat eroism partea sa din mulțimea durerilor și din puținele bucurii, ce ni le-a trimis ursita.

În lupta pentru existență din zorii zilei și până în noapte, a stat în brazdă alături de soțul ei, ajutându-i și îndulcindu-i amarul cu drăgălășia sa. Dar în același timp i-a crescut copiii în frica Domnului și în dragostea neamului și a dulcelui nostru grai.

Dacă fiii neamului au plecat la luptă cruntă, femeia i-a îmbărbătat, de multe ori s-a năpustit alături de ei asupra dușmanilor și focul sfânt al iubirii de moșie le-a dat puteri să învingă!

În vremuri de liniște până când mâinile ei harnice depănă lâna ori chindisea (a broda, n.n.) o iie, versul ei duios turnă în cântece bătrânești vitejia românească și împletea în cunună de versuri amintirea eroilor.

Deodată cu firul din caier se torceau și firele strălucitoare ale doinei și horei și gospodăria sa modestă era împodobită cu datinile și moravurile simple, curate, de o feciorelnică moralitate, de un rar bun simț și de o aleasă cinste, cheazășie a trăiniciei neamului nostru.

Ca de atâtea ori în trecut, neamul nostru și azi trece prin o grea cumpănă. După un război cumplit, de aproape cinci ani, care a cernit inimi nenumărate, se ivește la orizont aurora împurpurată de sângele scump al feciorilor noștri, ca o măreață prevestire a soarelui libertății, ce are să răsară în sfârșit și pentru neamul românesc.

Am vrea, ca acest soare de mult și cu dor așteptat, când își va deschide pleoapa, să poată saluta în sufletele tuturor Românilor o adevărată sărbătoare. Să ne curățim simțirile pentru această sărbătoare! Și mai ales să curățim și să îmblânzim firea înăspriată de război a băbaților și copiilor noștri, ca în timpul acesta de cumpănă și prefacere, să nu-și păteze mâinile și haina de praznic prin omor și jaf!

Așadar la muncă, dragi surori! Locul nostru, mai mult ca oricând, este lângă băbații și copiii noștri. Să fim îngerul blândeții și al iubirii, care le potolește mânia, trezind în ei dragostea de frate și respectul pentru bunul de-apropelui.

Vrem, ca poporul nostru să primească mult așteptatul soare al libertății popoarelor cu aceeași curățenie sufletească, cum primește sfânta cuminecătură în fața altarului dumnezeiesc. Vrem, ca neamul nostru să poată sta cu față curată înaintea dezrobitorilor săi și să ocupe cu cinste, ca popor stimat, locul ce i se face și lui între neamurile mari ale lumii.

La muncă, surori!

Acum să începem și noi război împotriva volniciilor și pentru pacea curată dintre neamuri.

Trăiască pacea!

Trăiască neamul românesc de pretutindenea!”

Dar activitatea profesoarei Eugenia Tordășianu nu se oprește aici; ea participă împreună cu încă doi delegați ai Școlii Asociației la Adunarea Națională de la Alba

¹⁷ Biserica și Școala, Anul XLII, Arad, 2/15 Decembrie 1918, Nr. 49

Iulia de la 1 Decembrie 1918, unde votează „ din tot sufletul lor pentru unire și pentru întregirea neamului românesc”¹⁸.

După Marea Unire, rămâne la fel de activă, participând la o serie de acțiuni strâns legate de implementarea actului unirii și realizării României Mari. Astfel, „Legionarilor care treceau în formațiile românești le pregătea insignele române și se îngrijea de împodobirea orașului Sibiu pentru primirea armatei române...”

Sub supravegherea ei se organizau săptămânal seratele de la Cercul Militar și la liceul de fete pentru a face mai repede legătura sufletească între cei de aici și cei de dincolo, care vor păstra puternică amintirea acelor vremuri de cald entuziasm românesc.

Consiliul dirigent către ea și-a îndreptat privirile când a trebuit să trimită o delegată la marele meeting de la Teatrul Național din București, unde s-a cerut mutarea liniei de demarcație de către femeile române de la Mureș, din cauza atrocităților ce le săvârșeau Ungurii dincolo de linia aceasta. Tot o astfel de delegație a primit pentru a reprezenta Ardealul la primul congres ortodox unde se întrunea Ardealul cu vechiul regat.

Cimitirul eroilor de la Poplaca și cel de lângă Cimitirul Central au fost îngrijite tot datorită străduinței sale, care cu ajutorul tineretului a strâns un fond însemnat.

Ca membră a societății liniei de demarcație a fost trimisă de Consiliul dirigent să împărtășească bani și echipamente populației până la Sighetul Marmației”¹⁹.

Fără a fi o „feministă”, „a știut să biruiască îndrăzneala celor ce au contestat dreptul femeilor române de a se înscrie în listele electorale”. A constituit gruparea femeilor române din Sibiu și a mers pentru apărarea drepturilor femeilor contra cărora se făcuse recurs la Brașov, pentru ca la întoarcere, să rostească „Tăt Bănatu-i fruncea”.

O activitate meritorie a desfășurat și în cadrul O.N.A.F.R. (Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române), înființată de principesa Alexandrina Cantacuzino în anul 1923, numind-o pe Eugenia Todârșanu ca președintă pentru zona Sibiu.

În această calitate, „activitatea desfășurată a constat în: ținerea de conferințe cu subiecte evanghelice în postul Crăciunului și Paștilor; împărțirea de cărți religioase elevelor care s-au distins la conduită și la studiul religiei; ajutorarea cu bani pentru clădirea de noi lăcașuri de închinare ortodoxă; ajutorarea șomerilor - și, ca la toate filialele, față de anumite manifestații care învederează slăbirea sentimentului familial și al autorității mamei asupra copilului, s-a organizat serbarea anuală „Ziua Mamei”, prin care s-a stârnit mândria acestui apostolat sfințit de Dumnezeu.

Societatea a participat la toate comemorările și serbările naționale.

În afară de acestea, a înființat cantina elevelor lipsite de mijloace și Secțiunea fostelor eleve a școlilor Societății, la 15 Mai 1926”²⁰.

Rămâne în continuare activă pe multiple planuri.

Se stinge din viață la Sibiu, la începutul anului 1938. Iată ce se scria în anunțul mortuar: „De la Sibiu primim trista veste a încetării din viață a doamnei Eugenia Tordășianu, născută Iovescu. În defuncta, Sibiu pierde pe una din cele mai distinse membre a societății românești locale...”

Ea a fost o vrednică președintă a Reuniunii feminine din Sibiu și o distinsă profesoară.

Dumnezeu s-o odihnească”²¹.

¹⁸ Transilvania, Nr.4, Sibiu, Iulie-August 1936, Anul 67

¹⁹ VIAȚA ILUSTRATĂ, Anul V, Cluj, Februarie 1938, Nr. 2

²⁰ VIATA ILUSTRATA, Anul I, Cluj, Aprilie 1934, Nr. 2

²¹ Renașterea, Anul XVI, Cluj, 9 Ianuarie 1938, Nr. 2